

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/72/2000

JAK POLACY POSTRZEGAJĄ KRAJE NASZEGO REGIONU?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Oceniając sytuację wewnętrzną Polski często odwołujemy się do porównań z innymi krajami. Porównania takie dają punkt odniesienia do oceny własnych sukcesów lub niepowodzeń. Jak Polacy widzą swój kraj na tle sąsiadów?

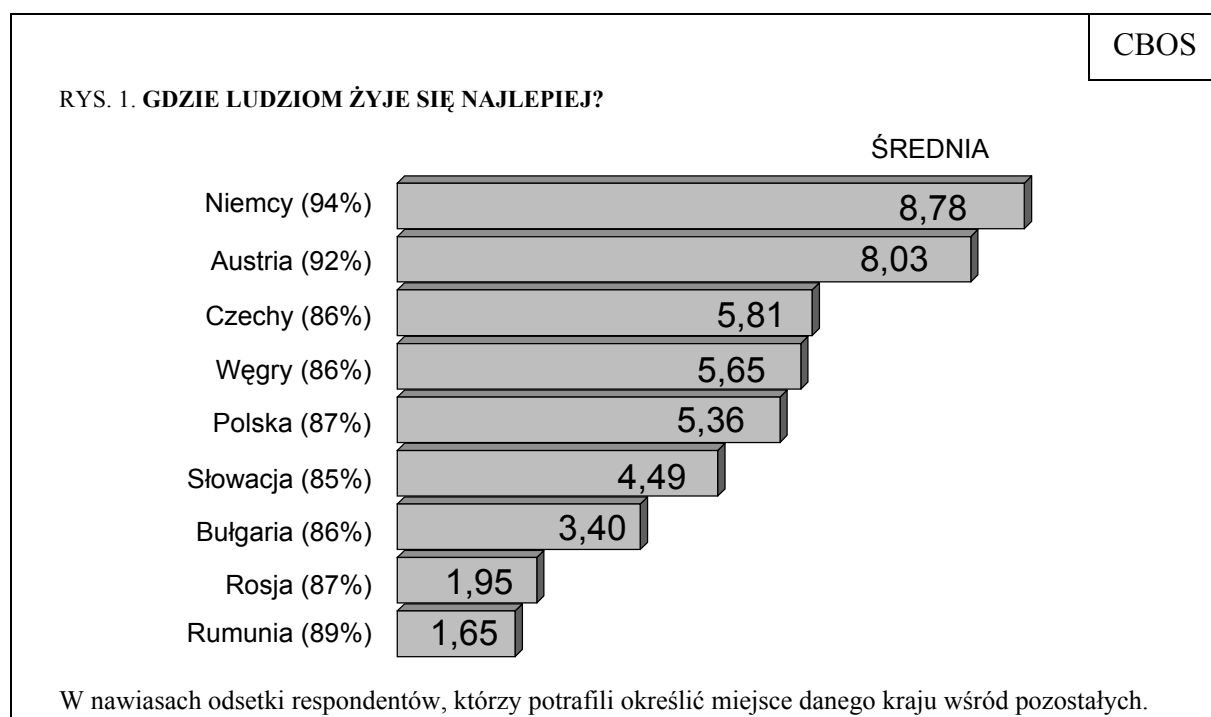
W sondażu zrealizowanym przez CBOS¹ autorzy projektu badawczego „Konsolidacja demokracji w Europie Środkowo-Wschodniej” chcieli poznać opinie ankietowanych o dziewięciu krajach, z których siedem - Bułgaria, Czechy, Polska, Rosja, Rumunia, Słowacja i Węgry - przechodzi proces transformacji. Pozostałe dwa - Austria i Niemcy - to najbliższe geograficznie kraje zaliczane do szeroko pojętego Zachodu. Zadaniem badanych było uszeregowanie tych krajów w kolejności od „najlepszego” do „najgorszego” według takich kryteriów, jak: poziom życia, swobody polityczne i wpływ na kształtowanie polityki.

Zadanie postawione badanym nie było łatwe. Wykonanie go wymagało przynajmniej pewnego wyobrażenia o sytuacji w tych krajach. Najmniej trudności sprawiło respondentom uporządkowanie uwzględnionych w badaniu krajów pod względem poziomu życia. Liczba odpowiedzi „trudno powiedzieć” nie przekroczyła w tym przypadku 15%. Natomiast w dwóch pozostałych sprawach sięgała ona 35%. Trzeba też jeszcze zwrócić uwagę, że we wszystkich trzech przypadkach stosunkowo najmniej trudności mieli ankietowani z określeniem kraju „najlepszego” (lub zajmującego drugie miejsce) oraz „najgorszego”. Większe problemy występowały natomiast z przypisaniem poszczególnym krajom pozostałych pozycji.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (118) - sfinansowane częściowo w ramach międzynarodowego projektu badawczego „Konsolidacja demokracji w Europie Środkowo-Wschodniej” przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej - przeprowadzono w dniach od 1 do 8 marca 2000 roku na liczącej 1369 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski. Omawiane pytania pochodzą z międzynarodowej części badania.

W celu syntetycznego przedstawienia, jak w opinii Polaków sytuują się poszczególne kraje według danego kryterium, dla każdego z nich obliczono średnią rangę według skali od „1” (jeśli kraj wskazany został jako „najgorszy” według danego kryterium) do „9” (kraj wskazany jako „najlepszy”)². Powstałe w ten sposób uszeregowanie nie musi być zgodne z rzeczywistością. Odzwierciedla ono jednak wyobrażenia Polaków o sytuacji w poszczególnych krajach dotyczącej trzech wymienionych spraw i wzajemne relacje między nimi.

Zacznijmy od poziomu życia. Jakie, zdaniem badanych, są relacje między poziomem życia w poszczególnych krajach?

Badani nie mieli wątpliwości, że w Niemczech i Austrii ludziom żyje się lepiej niż w krajach postkomunistycznych. Zwraca jednak uwagę bardzo klarowne rozróżnienie pomiędzy tymi krajami i dość powszechna zgoda co do tego, że w Niemczech żyje się lepiej niż w Austrii. Trzy czwarte ogółu badanych (76%) wskazało Niemcy na pierwszym miejscu, a 17% - na drugim, natomiast Austrię 16% na pierwszym, a 68% na drugim (zob. tab. 1).

² Średnia dotyczy tylko osób, które potrafiły przypisać danemu krajowi odpowiednią rangę. Na rysunkach przy nazwie każdego kraju podany jest odsetek, jaki stanowią te osoby w stosunku do ogółu badanych.

Tabela 1. Gdzie ludziom żyje się najlepiej?

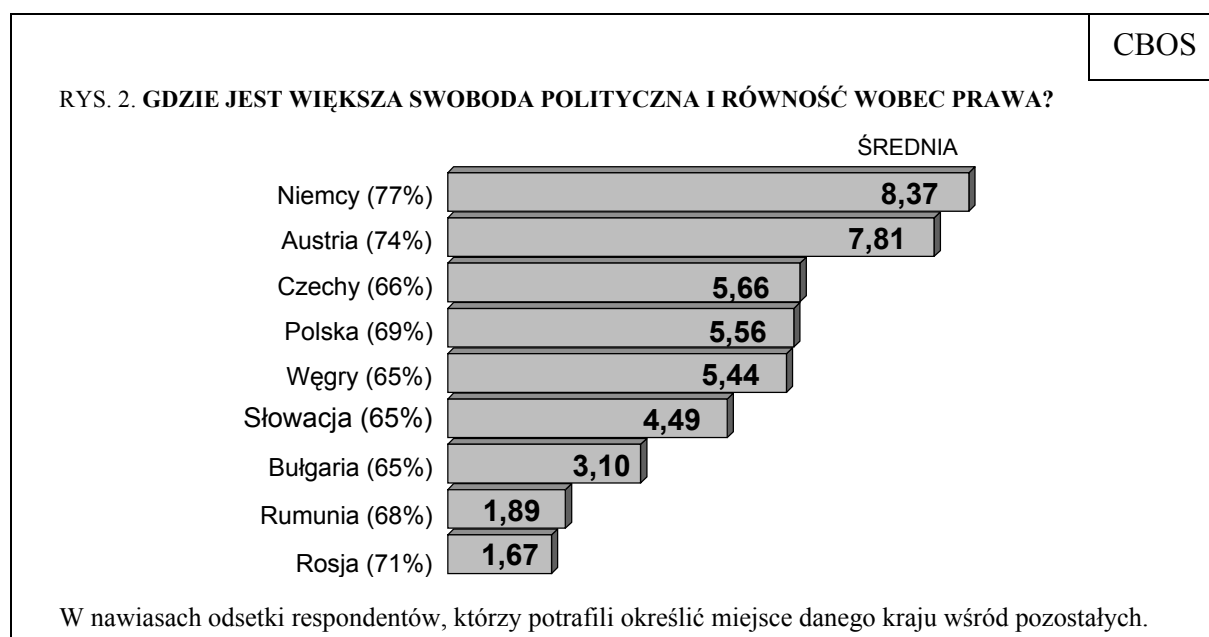
Pozycja	Odsetek badanych lokujących wymieniony kraj na danej pozycji									
	Niemcy	Austria	Czechy	Węgry	Polska	Słowacja	Bułgaria	Rosja	Rumunia	Trudno powiedzieć
I	76	16	0	0	2	0	0	0	0	5
II	17	68	2	2	2	1	1	0	0	8
III	1	4	24	29	19	6	5	1	0	11
IV	1	1	29	20	19	11	5	1	0	13
V	0	1	21	16	23	17	6	1	1	14
VI	0	0	7	14	16	34	8	4	2	15
VII	0	0	3	4	5	12	40	15	8	14
VIII	0	0	1	2	2	3	19	30	31	12
IX	0	0	0	1	1	1	3	39	48	9

Podzielone są zdania co do tego, w którym z krajów Grupy Wyszehradzkiej (Polska - Czechy - Węgry - Słowacja) ludziom żyje się lepiej. Dość wyraźnie rysuje się jedynie ostatnie w tym zestawieniu (a szóste wśród wszystkich wziętych pod uwagę krajów) miejsce Słowacji. Różnice wielkości średniej ocen pomiędzy Czechami, Węgrami i Polską są niewielkie. Czechy znalazły się na trzecim miejscu (ze względu na średnią), ale tylko 24% badanych lokuje je na tej pozycji, nieco więcej zaś (29%) na trzecim miejscu umieszcza Węgry. Polska - według średniej - zajęła piątą pozycję, ale tylko niespełna jedna czwarta badanych (23%) tak ją właśnie lokuje, natomiast aż 42% przyznaje jej lokatę wyższą niż piątą. Charakterystyczne, że im respondent lepiej ocenia własną sytuację materialną, tym częściej skłonny jest przyznać Polsce wyższą pozycję wśród innych krajów. Średnio osoby zadowolone ze swojej sytuacji materialnej lokują Polskę niemal o jedną pozycję wyżej niż niezadowolone. Mniejsza, ale również dość wyraźna różnica w ocenie poziomu życia ludzi w Polsce w porównaniu z sąsiadami uwidacznia się między badanymi o odmiennych poglądach politycznych. Relatywnie lepszej ocenie poziomu życia w Polsce sprzyjają poglądy prawicowe³.

³ Patrz tabela aneksowa.

Ankietowani byli stosunkowo zgodni w umieszczeniu Bułgarii na miejscu siódmym. Usytuowało ją tam 40% badanych, a tylko 22% poniżej. Najgorzej, w dość zgodnej opinii badanych, żyje się w Rosji i Rumunii. Niemal połowa respondentów (48%) wskazała Rumunię jako kraj najgorszy pod względem warunków życia, a prawie dwie piąte (39%) jest zdania, że najgorzej żyje się w Rosji.

Drugim kryterium oceny były swobody obywatelskie. Jak pod tym względem są postrzegane kraje będące przedmiotem badania?

To kryterium sprawiło badanym znacznie więcej trudności niż poprzednie. Pokażne ich grupy powstrzymały się nawet od wskazania kraju „najlepszego” i „najgorszego”. W przypadku oceny poziomu życia było ich znacznie mniej. Wprawdzie oceniając swobody polityczne badani także byli dość jednomyślni, że są one większe w Niemczech i Austrii niż w „młodych demokracjach”, ale dystans - mierzony wielkością średnich - okazał się nieco mniejszy.

Znacznie mniejsze natomiast są różnice postrzegane w tym względzie między Polską, Czechami i Węgrami. Czechy uzyskały trzecią co do wielkości średnią ocen, ale stosunkowo największa grupa badanych lokuje je na miejscu czwartym (zob. tab. 2). Z kolei Polska ze swoją średnią znalazła się na czwartym miejscu, ale najwięcej ankietowanych lokuje ją na

pozycji trzeciej. Można powiedzieć, że te trzy kraje pod względem swobód politycznych są postrzegane na mniej więcej wyrównanym poziomie, natomiast Słowacja, w opinii badanych, odstaje od nich. Podobnie było w ocenach poziomu życia, ale w tym przypadku mamy do czynienia z wyraźnie większym dystansem. Być może na taką ocenę wpływają jakieś reminiscencje z okresu rządów Mecziara w tym kraju. Nie jest natomiast jasne, czym kierowali się badani wyraźnie różnicując pod względem swobód politycznych Bułgarię i Rumunię, na korzyść tej pierwszej.

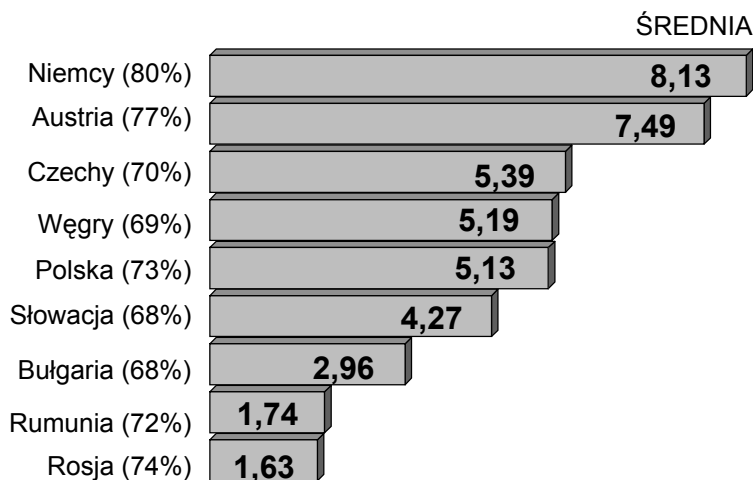
Podobnie jak w odniesieniu do poziomu życia, tak i pod względem swobód politycznych najgorzej oceniana jest Rumunia i Rosja, z tym że w tym przypadku Rosja jest postrzegana mniej korzystnie niż Rumunia. Co więcej, ankietowani są pod tym względem bardziej zgodni niż w wypowiedziach odnoszących się do relacji między poziomem życia w tych krajach. Biorąc pod uwagę kryterium swobód politycznych niemal połowa badanych (45%) stawia Rosję na ostatnim miejscu.

Tabela 2. Gdzie jest większa swoboda polityczna i równość wobec prawa?

Pozycja	Odsetek badanych lokujących wymieniony kraj na danej pozycji									
	Niemcy	Austria	Czechy	Węgry	Polska	Słowacja	Bułgaria	Rosja	Rumunia	Trudno powiedzieć
I	60	17	1	1	3	0	0	0	0	18
II	16	53	2	3	3	1	0	0	0	22
III	2	4	18	20	22	5	2	1	0	27
IV	1	1	22	18	15	9	2	1	1	30
V	0	2	20	12	16	15	4	1	1	31
VI	0	1	5	11	10	29	8	3	2	32
VII	0	0	1	5	4	7	35	9	9	31
VIII	0	1	1	2	1	2	14	16	35	29
IX	0	0	0	1	1	1	4	45	25	23

I wreszcie trzecie kryterium, również natury politycznej - wpływ obywateli na życie polityczne.

RYS. 3. GDZIE LUDZIE MAJĄ WIĘKSZY WPŁYW NA KSZTAŁTOWANIE POLITYKI?

W nawiasach odsetki respondentów, którzy potrafili określić miejsce danego kraju wśród pozostałych.

Określenie stopnia wpływu obywateli na politykę w poszczególnych krajach było dla badanych zadaniem równie trudnym jak określenie zróżnicowania swobód politycznych. W tym przypadku nieco większa liczba respondentów nie podjęła się wskazania „najlepszego” i „najgorszego” państwa, a jednocześnie większe niż w odniesieniu do swobód politycznych są odchylenia standardowe od średniej. Może to świadczyć, że opinie ankietowanych o miejscu danego kraju w stosunku do innych pod względem wpływu obywateli na politykę są bardziej rozbieżne niż w przypadku poprzedniego kryterium.

Podobnie jak w ocenie swobód politycznych, „nowe demokracje” - zdaniem badanych - pozostają w tyle pod tym względem za „starymi”, reprezentowanymi tutaj przez Niemcy i Austrię.

Jeszcze większemu zniwelowaniu w stosunku do ocen według poprzedniego kryterium uległo postrzeganie wzajemnych różnic między Polską, Czechami i Węgrami. Tak samo liczne grupy badanych lokują każdy z tych krajów na trzeciej pozycji, za „starymi demokracjami”, jednak Czechy uzyskują średnią ocen wpływu obywateli na politykę nieco lepszą niż Węgry i Polska, między którymi różnice są minimalne. Potwierdziło się natomiast postrzeganie przez badanych dystansu tych krajów w stosunku do Słowacji.

Oceny wpływu obywateli na politykę są potwierdzeniem tego, że *image* Bułgarii, w opinii Polaków, jest bardziej pozytywny, nie tylko pod względem ekonomicznym, ale i politycznym, niż jej sąsiada - Rumunii. Co do ostatniego miejsca należnego pod tym względem Rosji Polacy są niemal tak samo zgodni jak co do umieszczania „starych demokracji” w czołówce tego rankingu.

Tabela 3. Gdzie ludzie mają większy wpływ na kształtowanie polityki?

Pozycja	Odsetek badanych lokujących wymieniony kraj na danej pozycji									
	Niemcy	Austria	Czechy	Węgry	Polska	Słowacja	Bułgaria	Rosja	Rumunia	Trudno powiedzieć
I	59	16	1	1	2	0	0	0	0	22
II	16	51	2	2	2	1	1	0	0	26
III	1	4	19	20	18	5	1	1	0	31
IV	1	2	21	16	15	9	2	0	0	34
V	0	1	16	13	16	14	4	1	0	34
VI	0	0	5	11	10	26	7	4	2	35
VII	0	1	1	3	4	7	33	9	8	34
VIII	0	0	1	1	2	2	14	14	34	33
IX	0	1	0	1	1	1	3	43	25	27

W charakterze podsumowania przedstawimy zbiorczą tabelę średniej ocen poszczególnych krajów i zajmowanych na ich podstawie pozycji (według wszystkich trzech kryteriów).

Tabela 4

Kraje	Kryterium								
	Ludziom żyje się najlepiej			Swoboda polityczna i równość wobec prawa			Wpływ na kształtowanie polityki		
	średnia	odchylenie standardowe	pozycja	średnia	odchylenie standardowe	pozycja	średnia	odchylenie standardowe	pozycja
Austria	8,03	0,81	II	7,81	1,54	II	7,49	2,19	II
Bułgaria	3,40	1,49	VII	3,10	1,32	VII	2,96	1,45	VII
Czechy	5,81	1,13	III	5,66	1,44	III	5,39	1,93	III
Niemcy	8,78	0,52	I	8,37	1,76	I	8,13	2,24	I
Polska	5,36	1,48	V	5,56	1,77	IV	5,13	2,11	V
Rosja	1,95	1,17	VIII	1,67	1,27	IX	1,63	1,29	IX
Rumunia	1,65	0,87	IX	1,89	1,02	VIII	1,74	1,00	VIII
Słowacja	4,49	1,31	VI	4,49	1,40	VI	4,27	1,72	VI
Węgry	5,65	1,39	IV	5,44	1,67	V	5,19	2,01	IV

Nie jest naszym zadaniem określanie stopnia zgodności ocen ze stanem faktycznym. Przedmiotem badania było bowiem z natury rzeczy stereotypowe widzenie stopnia zaawansowania poszczególnych państw. Kryteria, według których ankietowani oceniali kraje naszego regionu, dotyczyły trzech różnych sfer. Dwie z nich - swobody polityczne i wpływ na politykę - są w jakimś stopniu pokrewne. Jednak trzecie kryterium - poziom życia - dotyczy sfery wyraźnie odrębnej. Mimo to uporządkowanie państw według wszystkich trzech kryteriów jest niemal identyczne. Świadczy to o swego rodzaju „całościowym” postrzeganiu innych krajów i miejsca Polski wśród nich. Można więc powiedzieć, że w świadomości Polaków funkcjonują w miarę jednolite stereotypy państw naszego regionu.

Jak już wspomniałem, najłatwiej przychodziło badanym określenie relacji między poziomem życia ludzi w poszczególnych krajach. Warto też zwrócić uwagę na stosunkowo znaczny stopień skupienia wokół średniej ocen tej dziedziny. Znaczący to, że w opiniach dotyczących tej sprawy wśród ankietowanych panowała także stosunkowo duża zgodność. Ocenę według pozostałych kryteriów były już bardziej rozproszone, niemniej hierarchia krajów utworzona na podstawie średniej jest z czterema tylko wyjątkami identyczna dla wszystkich trzech kryteriów.

Opracował
Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Ocena Polski według poziomu życia

	Średnia	Odchylenie standardowe	Liczba osób
Ogółem	5.36	1.48	1177
Płeć			
Mężczyźni	5.39	1.32	572
Kobiety	5.33	1.61	605
Wiek			
18-24 lat	5.42	1.41	184
25-34	5.48	1.45	224
35-44	5.30	1.47	238
45-54	5.13	1.53	258
55-64	5.19	1.38	120
65 lat i więcej	5.69	1.53	153
Miejsce zamieszkania			
Wieś	5.22	1.52	387
Miasto do 20 tys.	5.57	1.57	173
20 - 100 tys.	5.31	1.58	266
101 - 500 tys.	5.35	1.31	243
501 tys.i więcej mieszk.	5.70	1.19	106
Wykształcenie			
Podstawowe	5.38	1.65	291
Zasadnicze zawodowe	5.12	1.49	334
Średnie	5.52	1.40	414
Wyższe	5.40	1.18	138
Grupa społ.-zaw. pracujący i obecnie niepracujący			
Przedsiębiorcy/ menedżer.	5.88	1.30	56
Zawody twórcze i specjal.	5.30	1.26	103
Prac. umysłowi-kierownicy	5.43	1.14	73
Inni umysł.i fizycz.-umysł	5.54	1.46	208
Mistrzowie i brygadziści	5.51	1.29	48
Robotnicy wykwalifikowani	5.15	1.50	341
Robotnicy niewykwalifik.	5.21	1.74	126
Rolnicy i robotnicy rolni	5.28	1.71	82
Zawodowi wojskowi i inne służby mundurowe	5.82	1.22	24
Nigdy niepracujący	5.44	1.44	113
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	5.50	1.36	215
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	5.39	1.29	105
sekt. pryw. poza rolnict.	5.64	1.26	210
prywatnym gosp. rolnym	4.82	1.32	31
Dochody na jedną osobę			
Do 275 zł	5.07	1.67	194
276 - 399	5.39	1.44	150
400 - 549	5.38	1.44	235
550 - 799	5.40	1.39	162
Powyżej 799 zł	5.58	1.09	160
Ocena własnych war. mater.			
Złe	5.05	1.62	453
Średnie	5.38	1.40	504
Dobre	5.96	1.13	219
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	5.54	1.77	79
Raz w tygodniu	5.41	1.43	628
1-2 razy w miesiącu	5.14	1.63	181
Kilka razy w roku	5.31	1.42	219
W ogóle nie uczestniczy	5.34	1.24	69
Poglądy polityczne			
Lewica	5.27	1.41	344
Centrum	5.41	1.36	403
Prawica	5.73	1.37	220
Trudno powiedzieć	5.04	1.80	204